

egyed személyek csoportja értendő – hiszen minden személynék többféle információszükséglete is lehet – hanem csoportba foglalható információszükségletek összessége, melyek a felhasználók társadalmi szituációjából következnek.

Mivel a felhasználó információszükségletét a szakmai hierarchiában elfoglalt helye, munka-, ill. tényleges tevékenységi területe is befolyásolja, ezeket a tényezőket ugyancsak figyelembe kell venni.

A szükségletek meghatározásánál az sem elhanyagolható szempont, hogy a felhasználó folyamatos vagy eseti tájékoztatást igényel-e.

Az információk relevanciájának szubjektív értékelése

Hiba lenne feltételezni, hogy a kizárólag racionális alapon megállapított információszükséglet önmagában már megfelelő alapja lehet a tervezésnek. Relevánsnak csak az az információ tekinthető, amelyet a felhasználó elfogad szubjektív ítélete alapján is. Hogy a kínálatból mit fogad el, azt elsősorban a szakmai csoport-kommunikációban elfoglalt helye határozza meg. Döntő tényező, hogy a felhasználó milyen mértékben érzi magát szakmai csoportjához tartozónak, mennyire fogadja el annak normáit és értékítéleteit, végül hogy átveszi-e és milyen mértékben a csoport információs szokásait.

E tényezők ismeretében a felhasználónak nemcsak jelenlegi magatartása válik érthetővé, hanem magatartásának a változó kínálat szerkezet hatására történő jövőbeni változásai is előre jelezhetőek.

Az empirikus társadalomkutatás egyik feladata a terméket (jelen esetben az információt kísérő intézkedések és marketing stratégiák kidolgozása és ellenőrzése. A felhasználók oktatása, közönségkapcsolat szervezése, felvilágosító stratégiák, szervezés stb. olyan intézkedések, amelyek hatását rendszeresen kell értékelni.

Ki kell alakítani az információs szolgáltatások és a felhasználó közötti rendszeres és szakszerű visszacsatolást. A költség és haszon tisztán gazdasági összefüggései kimutathatják az információs eszközök gazdaságtalan voltát, de nem alkalmasak arra, hogy a szükséges változtatásokat elősegítsék. Erre csak a társadalomkutatás képes.

A valóban reális és a felhasználó érdekeit szolgáló információs politika csak a tervezés és a tudományos társadalomkutatás jó együttműködésével valósítható meg.

/SCHÄUBLE, I.: Zusammenwirken von Planung und wissenschaftlicher Begleituntersuchung bei der Konzeption von neuen Informationsdienstleistungen = Nachrichten für Dokumentation, 28. köt. 3. sz. 1977. p. 111–114./

(Dezső Zsigmondné)

A szovjet szénipar információs rendszere

A szovjet szénipar információs rendszerének szerkezetét az 1. ábra teszi szemléletessé.

1977 elején az információs rendszerben több mint 2500 főfoglalkozású munkatárs dolgozott, mintegy hat-százán a központi szervezetben, kb. nyolcszázán a termelőüzemekben és ezeregszázán az intézetekben.

A rendszer szolgáltatásai:

információs kiadványok, amelyek évente mintegy 100 ezer dokumentumot dolgoznak fel;

tudományos–műszaki propaganda, amelynek méreteit az 1975. évi több mint tízezer tudományos–műszaki tanácskozás, négyezer tapasztalatcsere, valamint öt és félezer tudományos–műszaki kiállítás érzékelteti;

információs és könyvtári szolgálat. Az ezt szolgáló állomány 1977-ben több mint 26 millió dokumentum volt. A szelektív információterjesztő szolgálatnak 1975-ben 16 ezernél több előfizetője volt. Az évi állományforgalom 6 millió egység körül állapodott meg.

A széniparban évenként 10–12 ezer újítás vezethető vissza a szolgáltatott információkra. Az újításokból származó gazdasági eredmény meghaladja a 30 millió rubelt.

A két központi információs szerv (a CNIÉIugol* és a Tudományos–Műszaki Információs Iroda) ágazati automatizált tájékoztatási központot (Otraszlevoj avtomatizirovannüj szpravocsno-informacionnüj centr, OASZIC) létesített 1976-ban.

Ennek tervezett kapacitása: évi 40 ezer dokumentum beáramlása, maximálisan 500 ezer dokumentumból álló gyűjtemény kialakítása, 2500 előfizető szelektív információval való ellátása, évi 10 ezer információkeresés. A központ korszerű reprográfiai és mikrofilmező felszereléssel, valamint Minszk 32 számítógéppel rendelkezik.

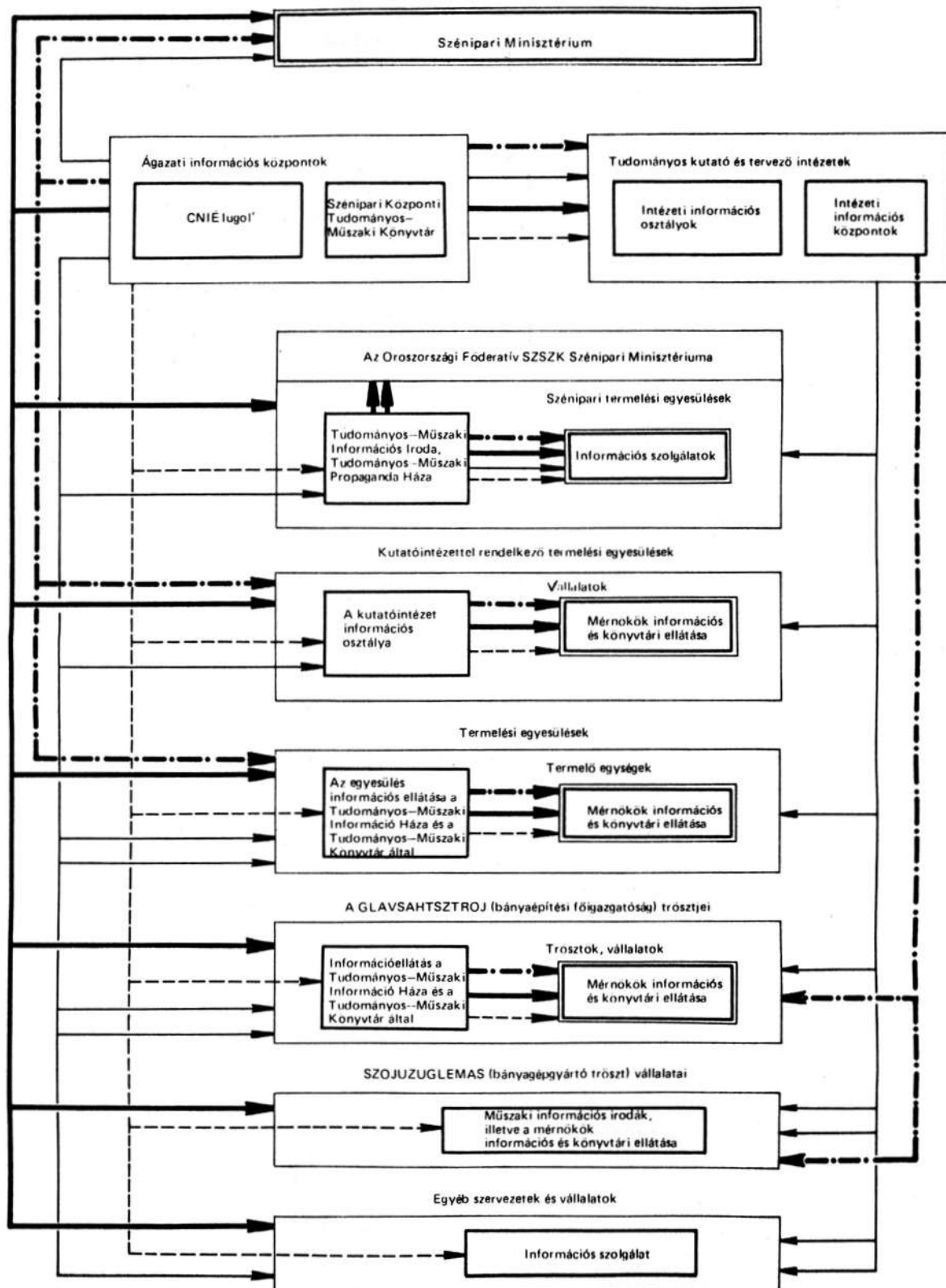
A rendszer nagy gondot fordít az intézetek és vállalatok információs és könyvtári ellátására. Az intézetekben általában kvalifikált személyzettel dolgozó információs osztályok vannak. Munkájuk főként a rendszeren belül kiépített kapcsolataik erősítése és a folyamatos működés során tökéletesedik.

Jellegzetes intézmény a Tudományos–Műszaki Információ Háza, amelyen belül két szervezeti egység alakult ki. Az egyik a tudományos–műszaki információs és propaganda osztály, a másik a tudományos–műszaki könyvtár. Ezek hármast funkciókat látnak el:

- a vállalati dolgozók információellátása,
- az élenjáró tapasztalatok tanulmányozása, általánosítása és terjesztése,

* Centr naucsno-tehnicseszkov informacii i économiczeszkiv iszszledovanj ugol'noj promüslennosztii = Szénipari Tudományos–Műszaki és Gazdasági Információs Kutatóközpont

1. ábra A Szovjetunió széniparának információs rendszere

Jelölések:

- Információs kiadványok
- Referenz-információs szolgálat
- Szelektív információterjesztés
- Műszertani irányítás

propaganda-rendezvények kezdeményezése és lebonyolítása.

A Tudományos–Műszaki Információ Háza meglehetősen új intézménytípus. 1975-ben és 1976-ban 20 ilyen ház kezdte meg működését. Személyzetük 15–40 főt tesz ki.

1978-ra első ízben dolgoztak ki a rendszer számára egységes ágazati munkatervet. A terv szerinti soron lévő fejlesztési célok:

folytatni kell, és be kell fejezni a tudományos–műszaki információs házak hálózatának kialakítását;

fokozatosan az ágazat egész területére ki kell terjeszteni az információs munka automatizálását;

javítani kell a kiadói tevékenységet.

/GRABILIN, Ju. N.: Otrazlevaja szisztema naučno-tehniczeszkaj informacii (na primere ugoľnoj promislenoszti.) = Naucsno-Tehniczeszkaja Informacija, 1. sor. 10. sz. 1977. p. 8–10./

(Futala Tibor)

Módszer a szelektív információterjesztés használatának értékelésére

A Vaskohászati Kutatóintézet Információs Központja látja el a munka- és környezetvédelmi szakosított tájékoztatási központ funkcióját. Ennek keretében – öt sorozatban – szelektív információterjesztést nyújt az érdekelt vállalatoknak, intézeteknek, felsőoktatási és tájékoztatási intézményeknek.

A Központ rendkívül fontosnak tartja a szolgáltatás színvonalának javítását, ezért szakirodalmi forrásokból kiindulva újabb módszert fejlesztett ki a felhasználók véleményének begyűjtésére, rögzítésére és feldolgozására.

A szelektív információterjesztés során eljuttatott információkat a felhasználók a maguk szempontjából értékelik a következő számokkal:

- 5 – az információt munkájuk során hasznosítják;
- 4 – az információ felkeltette érdeklődésüket;
- 3 – az információ felkeltette érdeklődésüket, de előzőleg már tudomásuk volt róla;
- 2 – az információ nem keltette fel érdeklődésüket;
- 1 – az információ nem tartozik a témához;
- 0 – szükség van az eredeti forrásra.

A visszajelzések szerint az információknak kb. 20%-a kapott kettést vagy egyest. Általában azok a felhasználói csoportok osztályoztak szigorúbban, amelyek speciális kérdések megoldásán fáradoztak.

A használhatatlan (1 vagy 2 osztályozású) információk aránya az összes kapott információk számában

jellegzetes eltéréseket mutatott *intézménycsoportok* szerint:

felsőoktatási intézmények	1%
kutatóintézetek	10%
tervező intézetek	12%
vaskohászati vállalatok	20%
ferroötvözeteket gyártó vállalatok	34%
hengerművek	30%
csőgyárak	51%
ércdúsító művek	2%

A leszűrt tapasztalatok szerint a megítélés attól is függ, hogy a szolgáltatás mit kínál a felhasználóknak. Az értékelés és a kínálat egyes jellemzői összefüggéseinek feltárására az alábbi sémát dolgozták ki:

I. A tömörítés foka:

1. bibliográfiai leírás vagy annotáció,
2. referátum

II. Nyelv:

1. orosz,
2. idegen

III. Kiadványtípus:

1. periodikum,
2. kutatási jelentés,
3. egyéb

IV. Műfaj:

1. tudományos kutatás,
2. fejlesztés,
3. üzemeltetési adatok,
4. szemle

A séma egyes tételeit kódokkal jelölték és a szolgáltatott információkat ennek megfelelően kódolták. A visszajelzés után az osztályozást kombinálni lehetett a kódszámokkal. Ebből kiderült, milyen információ kapott adott osztályzatot.

Az információ jellemzői és az osztályzatok összefüggéseiből hasznos következtetéseket lehet levonni a véleményező szakemberek képzettségét, munkájának jellegét és színvonalát valamint az információs intézmények működését és a szakirodalmi ellátottságát illetően.

Így például jellegzetes a különféle mintájú információs források eltérő *átlagos értékelése* (osztályzata) intézménycsoportok szerint:

	kutatás	fejlesztés	üzemeltetés
iparvállalatok	3	2	1
tervező intézetek	2	1	3
kutatóintézetek,			
felsőoktatási intézetek	1	2	3

A Központ a módszerrel kapcsolatban szerzett tapasztalatok alapján ajánlja az egyes információ értékelésére szolgáló rendszer továbbfejlesztését. A javasolt új osztá-